

დემოკრატიისა და
ადგილობრივი მმართველობის
გაძლიერება აღმოსავლეთ
პარტნიორობის ქვეყნებში

საქართველო

ადგილობრივი
თვითმმართველობის
განხორციელებაში
მოქალაქეთა
ჩართულობის არსებული
მექანიზმების შეფასება
საქართველოში

Working together
to strengthen
local governance

<http://partnership-governance-eu.coe.int>

Partnership for Good Governance
პარტნიორობა კარგი მმართველობისთვის

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ევროპის საბჭო

საქართველო

ადგილობრივი თვითმმართველობის
განხორციელებაში მოქალაქეთა
ჩართულობის არსებული მექანიზმების
შეფასება საქართველოში

დემოკრატიისა და ადგილობრივი მმართველობის
გაძლიერება აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში

ეს დოკუმენტი შეიქმნა
ევროკავშირისა და
ევროსაბჭოს ერთობლივი პროექტის
დაფინანსებით. წინამდებარე დოკუმენტში
ვამოთქმული მოსაზრებები
არ უნდა იქნეს მიხნეული ევროკავშირი-სა და
ევროსაბჭოს ოფიციალურ პოზიციად.
ყველა უფლება დაცულია. ამ გამოქვეყნების
არც ერთი ნაწილი არ შეიძლება იყოს
ნათარგმნი, გამრავლებული ან გაცემული,
ნებისმიერი ფორმით, ან ნებისმიერი
საშუალებით, ელექტრონული (CD-Rom,
ინტერნეტი და ა.შ) ან მექანიკური, მათ შორის
ქსეროქსი, ჩაწერა ან საძიებო სისტემა,
წინასწარი ნებართვის გარეშე ევროპის
საბჭოს ადგილობრივი და რეგიონული
ხელისუფლებათა კონგრესის მიერ
(F-67075 Strasbourg Cedex ან congress.adm@
coe.int).

გარეკანის დიზაინი : Documents and Publica-
tions
საგამომცემლო დეპარტამენტი (SPDP),
ევროსაბჭო

© ევროსაბჭო
პირველი გამოცემა, ნოემბერი 2017
გამოცემულია თბილისში, VT Georgia-ს მიერ

ავტორი

ეს ანგარიში შედგენილია ნინო
თვალთვაძის მიერ, ევროსაბჭოს
კონგრესის ექსპერტი

დასათაურება

წინასიტყვა	4
შესავალი	9
მოქალაქეთა მონაწილეობა ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში: სამართლებრივი ბაზის მიმოხილვა	12
გამონვევების და წარმატებული მაგალითების აღწერა	21
სტატისტიკური მონაცემები	21
წარმატებული მაგალითები	28
რეკომენდაციები	29

მოქალაქეები ევროპაში და მის ფარგლებს გარეთ მოითხოვენ უფრო მეტ გამჭვირვალებას და ანგარიშვალდებულებას ხელისუფლების მხრიდან. ამიტომ, აუცილებელია, რომ ხელისუფლებამ ყველა დონეზე განამტკიცოს დემოკრატიული მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს მზარდ საჭიროებებს და მოქალაქეებს მისცემს შესაძლებლობას რომ არჩევნების პარალელურად, ქონდეთ დამატებითი გზები რათა გადაწყვეტილების მიღებაში, მათი ხმა იყოს გათვალისწინებული. წარმომადგენლობითი დემოკრატიის დამკვიდრება მონაწილეობითი და პირდაპირი დემოკრატიით, არის ხარისხიანი მმართველობის მნიშვნელოვანი კომპონენტი და მოაქვს ხელისუფლების ანგარიშვალდებულების პირდაპირი გზები. ამის საშუალებით, წარმომადგენლობითი დემოკრატია გააუმჯობესებს საჯარო სამსახურებს და გამოიმუშავებს უკეთეს და ამგვარად ინკლუზიურ პოლიტიკას.

რდესაც მონაწილეობითი დემოკრატიის ახალი ინსტრუმენტების შესწავლა ხდება, მათი ეფექტური განხორციელება გამომწვევაა ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებებისათვის. მოქალაქეთა მონაწილეობა მოითხოვს რწმენას, გაძლიერებას და ნდობას იმაში, რომ ჩართულობას შეუძლია განსხვავების გაკეთება. ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების წარუმატებლობამ მოქალაქეების მონაწილეობის მექანიზმების განხორციელებაში, შეიძლება გააფართოვოს შუალედი ამომრჩევლებსა და დემოკრატიულ ინსტიტუტებს შორის. შესაძლებელია ამან გამოიწვიოს საზოგადოებრივი ნდობის დაცემა და უკმაყოფილოება ტრადიციული სტრუქტურების და პოლიტიკური წარმომადგენლობის მოდელის მიმართ, ასევე როგორც მთლიანობაში ყველა დემოკრატიული პროცესის მიმართ. ამ თვალსაზრისით, ცენტრალურმა და ადგილობრივმა ხელისუფლებამ უნდა ითანამშრომლონ მოქალაქეებთან ერთად იმისათვის, რომ უზრუნველყონ ყველაზე ეფექტური პოლიტიკა და პრაქტიკა, და რომ ეს პროცესი მოქალაქეების მიერ იყოს არა მხოლოდ გაგებული, არამედ მათი მონაწილეობით იყოს შექმნილი.

ბოლო წლებში, საქართველომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა ადგილობრივი ხელისუფლების რეფორმისა და დეცენტრალიზაციის კუთხით. ადგილობრივი თვითმმართველობის ევროპული ქარტიის დებულებებთან და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებსა

და მათ მოქალაქეებს შორის კავშირების განმტკიცების მიზნით, საქართველოს ორგანულ კანონმა ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის შესახებ, 2014 წელს დააფუძნა “მოქალაქეთა მონაწილეობის ინსტიტუციური მექანიზმები”, რომლებიც ადრე არ არსებობდა. სისტემის განვითარებასთან ერთად, მნიშვნელოვანია რომ იყოს სრული დაკვირვება ამ აპარატების ეფექტურობაზე. კერძოდ, რაც ეხება ძალისხმევას მონაწილეობითი კულტურის შექმნაში, რომელიც მხარს უჭერს ადგილობრივ იდენტურობას და ქმნის საკუთრებას, რათა გაამაგროს ადგილობრივი მმართველობა და გააუმჯობესოს მისი ხარისხი.

საქართველოს მთავრობის 2017 წლის ახალი დეცენტრალიზაციის სტრატეგიის შემუშავების შესახებ განცხადების საფუძველზე, ადგილობრივ და რეგიონულ ხელისუფლებათა კონგრესმა და საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ეროვნულმა ასოციაციამ (NALAG) ერთობლივად წამოიწყეს კვლევა ადგილობრივ თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა ჩართულობის არსებული მექანიზმების შეფასებაზე საქართველოში.

ეს კვლევა აანალიზებს სამართლებრივ სისტემას, დღევანდელ გამოწვევებსა და დაბრკოლებებს მის პრაქტიკულ განხორციელებაში. რაც შეეხება პროცედურებს, გამოცდილებასა და სურვილს, ამ კვლევის მიზანია შეაფასოს 2014 წლის რეფორმის წარმატება და წარადგინოს პრაქტიკული რეკომენდაციების კომპლექტი რათა მოქალაქეები იყვნენ უფრო საქმეში ჩახედულები და ჩაერთონ ეფექტურად.

ამ კვლევის მიდგომა დაფუძნებულია ღრმა ინტერვიუებსა და სამაგიდო კვლევებზე. ადგილობრივ ხელისუფლებებისა და NALAG-ის მხარდაჭერით, ეს ყოვლისმომცველი მიმოხილვა გამოყოფს გაუმჯობესების ძირითად მიმართულებებს. ეს ეყრდნობა საერთაშორისო და ევროპულ სტანდარტებსა და საუკეთესო პრაქტიკაზე. აგრეთვე ხაზს უსვამს საჭიროებას, რომ საქართველომ მოახდინოს რატიფიცირება ქარტიის დამატებით ოქმის ადგილობრივი ხელისუფლების საკითხებში მონაწილეობის უფლების შესახებ. ამ დარგში, კონგრესი აქტიურადაა ჩართული და დიალოგს ეწევა საქართველოს ხელისუფლებასთან.

ამ თვალსაზრისით, მინდა გულწრფელად მადლობა გადავუხადო ყველას, ვინც ამ პროცესში იყო ჩართული. დარწმუნებული ვარ, რომ ეს შეესაბამება რეალური ნაბიჯის გადადგამს, იმ დროს როდესაც

საქართველოში მიმდინარეობს გაუმჯობესებები, რათა გაძლიერდეს ამ ქვეყანაში ადგილობრივი დემოკრატიის ხარისხი.

ანდრეას ჰიშერი

*გენერალური მდივანი
ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებათა კონგრესი*

მოქალაქეთა მონაწილეობა ადგილობრივი გადაწყვეტილების პროცესში ადგილობრივი დემოკრატიის საფუძველია, ვინაიდან ადგილობრივი თვითმმართველობა, უფრო უშუალო დონეზე ვიდრე ცენტრალური ხელისუფლება, არის ხელისუფლება ხალხისთვის და ხალხის მიერ. გასული საუკუნის 90 წლების დასაწყისში, ქართული სახელმწიფოებრივობის აღდგენასთან ერთად, დაისვა ევროპული ყაიდის ადგილობრივი თვითმმართველობის თავიდან შექმნის საკითხი ვინაიდან მოქალაქეთა ტერიტორიული ორგანიზების ისტორიული გამოცდილება რუსეთის იმპერიული ადმინისტრაციის პირობებში დაიკარგა, 1920 წელს საქართველოს პირველი რესპუბლიკის შექმნილი ადგილობრივი თვითმმართველობა კი საბჭოთა ხელისუფლებამ ადმინისტრაციული ვერტიკალით ჩაანაცვლა, რაც გამორიცხავდა მოქალაქის მონაწილეობას მმართველობით პროცესებში.

საქართველო ურთულესი გამოწვევის წინაშე დადგა. ერთის მხრივ, ქართველი ხალხის სწრაფვა ევროპისკენ დემოკრატიული მმართველობის დამკვიდრებას მოთხოვდა, მეორეს მხრივ, საქართველოს არ გააჩნდა დემოკრატიული ინსტიტუტების ეფექტიანი ფუქციონირებისთვის საჭირო პრაქტიკა და ადამიანური რესურსი. ამიტომაც, საქართველოში დემოკრატიული ინსტიტუტები დამკვიდრების პარალელურად ხდებოდა მათი ფუქციონირებისთვის აუცილებელი რესურსების და პრაქტიკის შექმნა. 1998 წელს ჩატარებული ადგილობრივი არჩევნების შემდეგ საქართველომ თვითმმართველობის რეფორმის 4 დიდი ტალღა მოილია. იხვეწებოდა საკანონმდებლო ბაზა და უფლებამოსილებების განაწილების მოდელები, თუმცა სახეზე იყო მთავარი ნაკლი - ძალზე დაბალი იყო საზოგადოების მონაწილეობა ადგილობრივი მმართველობის პროცესში. ამ ხარვეზის გამოსწორებისთვის, საქართველოს მთავრობის ინიციატივით, 2014 წლის დეცენტრალიზაციის რეფორმის ფარგლებში, ორგანულ კანონს “ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი” დაემატა თავი მოქალაქეთა ინსტიტუციონალური მონაწილეობის შესახებ. ცხადია, მხოლოდ კანონის არსებობა ვერ უზრუნველყოფს მოქალაქეთა ჩართულობის გაზრდას, ამისთვის სჭირთა: მაღალი კვალიფიკაციის მქონე და მონდომებული საჯარო მოხელეები, შესაბამისი პროცედუ-

რები, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და რაც მთავარია, აუცილებელია კანონის აღსრულების მონიტორინგი და ანალიზი რათა მოხდეს ხარვეზების დროული გასწორება.

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ეროვნული ასოციაცია, რომელიც საქართველოს მუნიციპალიტეტების წარმომადგენელია ეროვნულ დონეზე, დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს 2014 წელს კანონში შეტანილი ცვლილების ზედმიწევნით შესრულებას. ასოციაციას ამ მისიის წარმატებით შესრულებისთვის, ესაჭიროება კვლევითი ინსტრუმენტი, რათა ვიცოდეთ თუ როგორ ხდება კანონის შესრულება და რა საჭიროებს გასაუმჯობესებას. მინდა მადლიერება გამოვხატო ევროპის საბჭოს ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებათა კონგრესის მიმართ, რომელიც გამოეხმაურა ჩვენს საჭიროებას და მხარი დაუჭირა ასეთი კვლევის ჩატარებას. წარმოდგენილი ანგარიში დაეხმარა ნალას შეემუშავენა საკანონმდებლო ინიციატივათა პაკეტი, რომელიც წარდგინა საქართველოს ცენტრალურ ხლისუფლებას. ნაწილი ამ ინიციატივებისა უკვე კანონადაა ქცეული, ნაწილის საკანონმდებლო დონეზე მისაღებად მუშაობა კვლავ მიმდინარეობს.

აქვე მინდა მადლობა გადაუხადო ანგარიშის ავტორს, ქალბატონ ნინო თვალთვაძეს, ასევე როგორც ქალბატონ მარიტე მორასს, პროექტის მენეჯერი და კონგრესის სამდივნოს. ასევე მადლიერება გამოვხატავ ევროპის კავშირის მიმართ რომლის ფინანსური მხარდაჭერთაც გახდა შესაძლებელი ამ ნაგარიშის შექმნა და გამოქვეყნება. იგი ერთნაირად ღირებულია როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის ეროვნული ასოციაციისთვის, ასევე საქართველოს ხელისუფლებისთვის, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის და ფართო საზოგადოებისთვის.

დავით მელუა

*აღმასრულებელი დირექტორი
საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ეროვნული ასოციაცია*

„ადგილობრივი თვითმმართველობა ნიშნავს ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების უფლებასა და შესაძლებლობას, კანონის ფარგლებში მოაწესრიგონ და მართონ საზოგადოებრივი საქმეების მნიშვნელოვანი წილი მათი პასუხისმგებლობითა და ადგილობრივი მოსახლეობის ინტერესების შესაბამისად.“ წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პირობებში, მოქალაქეთა ჩართულობა დემოკრატიის ხარისხის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ასპექტს და მახასიათებელს წარმოადგენს, ისევე როგორც განსაზღვრავს ადგილობრივი თვითმმართველობის არსს. დემოკრატია მოქალაქეებს საშუალებას უნდა აძლევდეს: ეფექტიანად ჩაერთოს მართვაში და დასვას მისთვის მნიშვნელოვანი საკითხი დღის წესრიგში, გამოხატოს საკუთარი პოზიცია ამა თუ იმ საკითხზე და მიიღოს სრული ინფორმაცია ხელისუფლების ორგანოებისაგან, ჰქონდეს გავლენა ხელისუფლებაზე. ეს უფლებები და შესაძლებლობები უნდა იყოს არა ნომინალური, არამედ ძლიერი და ეფექტიანი.

როგორც „ადგილობრივი დემოკრატიის სააგენტოების ასოციაციის“ პუბლიკაციაშია აღნიშნული¹: „დღესდღეობით, მოქალაქეთა ჩართულობა წარმოადგენს არა არჩევანს არამედ აუცილებელ საჭიროებას... მიუხედავად არსებული სირთულეებისა მოქალაქეთა ჩართულობასთან დაკავშირებით, არსებობს აუცილებელი მოთხოვნა დაძლეულ იქნას აღნიშნული სირთულეები და მოძებნილ იქნას გზები მოქალაქეებთან უფრო დასაახლოებლად, რათა მათთვის მიმდინარე პროცესები უფრო გასაგები გახდეს. უფრო მეტიც, მოქალაქეთა ჩართულობა გააუმჯობესებს მმართველობის ხარისხს, იქიდან გამომდინარე, რომ პროგრამები და გადაწყვეტილებები იქნება უფრო შესაბამისობაში მოქალაქეთა საჭიროებებთან, შესაძლებლობებსა და მოთხოვნებთან“.

2004 წელს საქართველომ მოახდინა „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ ევროპული ქარტიის რატიფიცირება, თუმცა დღემდე ევროპული ქარტიის დამატებითი ოქმის რატიფიცირება „მოქალაქეთა ჩართულობის შესახებ“ არ მომხდარა.

1 <http://cor.europa.eu/en/activities/governance/documents/c12790f8-8c68-4f31-9804-1b8c2905e3bb.pdf>

2013 წელს დაწყებული ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან, დეკლარირებულ მიზანს – ადგილობრივ დონეზე მოქალაქეთა ჩართულობის გაძლიერება წარმოადგენდა. კოდექსის დამტკიცებისთანავე, საქართველოს მთავრობას დაეკისრა ვალდებულება, 2015 წლის 1 იანვრამდე მოემზადებინა და წარედგინა საქართველოს პარლამენტისათვის კანონპროექტი ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის დამატებითი ფორმების შექმნის უზრუნველსაყოფად. 2015 წლის ივლისში, საქართველოს პარლამენტმა განიხილა და დაამტკიცა ცვლილებათა პაკეტი, რომლის თანახმადაც, ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებად განისაზღვრა:

- ა) დასახლების საერთო კრება ('საერთო კრება')
- ბ) პეტიცია
- გ) სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო
- დ) მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის სხდომებში მონაწილეობა
- ე) მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრის მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ ანგარიშების მოსმენა

პროექტის ავტორთა განმარტებით, აღნიშნული ცვლილებები განპირობებული იყო თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის საკითხების არასაკმარისი რეგულირებით და სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით ცალკეული მუხლების გამართვა-დაზუსტების აუცილებლობით.

წარმოდგენილი კვლევა, ევროკავშირის / ევროპის საბჭოს პროგრამის ფარგლებში «პარტიონორბა კარგი მმართველობისთვის (PGG) 2015-2017 სომხეთი, აზერბაიჯანი, საქართველო, მოლდავეთის რესპუბლიკა, უკრაინა და ბელარუსია» და კონკრეტულად, თემატური პროგრამის «ადგილობრივი მმართველობის ინსტიტუციური ჩარჩოს გაძლიერება» ფარგლებში მზადდება. იგი ერთობლივად ხორციელდება ევროპის საბჭოს გენერალური დემოკრატიის დირექციის და ადგილობრივი და რეგიონული ხელისფლებათა კონგრესის მიერ. მიზნად ისახავს

შეაფასოს ადგილობრივინთვითმმართველობის განხორციელების პროცესში მოქალაქეთა ჩართულობის სამართლებრივი საფუძვლები, გამოწვევები, შეისწავლოს პრაქტიკაში მოცემული მექანიზმის განხორციელებასთან დაკავშირებული სირთულეები თუ წარმატებული მაგალითები და წარმოადგინოს რეკომენდაციები არსებული სიტუაციის გაუმჯობესების მიზნით.

დასახული მიზნის მისაღწევად, კვლევა მოიცავს სამ ნაწილს:

- ა) არსებული სამართლებრივი ბაზის მიმოხილვა
- ბ) პრაქტიკაში არსებული გამოწვევების და წარმატებული მაგალითების აღწერა
- გ) რეკომენდაციები. კვლევის მეთოდოლოგია მოიცავს როგორც სამაგიდო კვლევას, ასევე ინტერვიუებს სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებთან. განხორციელდა ინფორმაციის გამოთხოვა საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროდან – 2015 წლიდან დღემდე საქართველოს მუნიციპალიტეტებში ჩატარებული საერთო კრებებისა და დარეგისტრირებული პეტიციის რაოდენობის შესახებ. კვლევის პროცესში შესწავლილ იქნება, როგორც ცენტრალური ასევე თვითმმართველობის ორგანოთა მიერ მიღებული სამართლებრივი აქტები – მოქალაქეთა ჩართულობის რეგულირების მიმართულებით.

მთქალაქეთა მონაწილეთა ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში: სამართლებრივი ბაზის მიმოხილვა

2013 წლის ნოემბრის თვეში საქართველოს პარლამენტში შევიდა საკანონმდებლო ინიციატივა – „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის“ პროექტი. აღნიშნულით, საქართველოში ადგილობრივი თვითმმართველობის რეფორმირების მორიგი ეტაპი დაიწყო. კანონპროექტის ავტორთა აზრით, კოდექსის მიღების აუცილებლობა გამოწვეული იყო „საქართველოში საჯარო მმართველობის სისტემის დემოკრატიზაციის, დეცენტრალიზაციისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბების აუცილებლობით“. არსებულ ძირითად პრობლემათა შორის დასახელებულ იქნა სოფლის, დაბის, თემისა და ქალაქის მოსახლეობის თვითორგანიზაციისა და თვითმმართველობაში რეალური მონაწილეობის ინსტიტუციური მექანიზმების არ არსებობა. კანონპროექტის მიზნად განისაზღვრა, არსებული პრობლემებისა და გამოწვევების გათვალისწინებით, ადგილობრივი თვითმმართველობის ეტაპობრივი რეფორმის უზრუნველყოფა მყარი საკანონმდებლო საფუძვლებით, რაც სხვა აქტივობებთან ერთად გულისხმობდა „თვითმმართველობაში მოქალაქეთა მონაწილეობის, თვითორგანიზების, დასახლებებში საზოგადოებრივი თვითმმართველობების ჩამოყალიბების საკანონმდებლო საფუძვლების შექმნას“.²

საპარლამენტო განხილვებისათვის წარდგენილი ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის პირველი ვარიანტი, შეიცავდა მე-4 კარს, რომელიც ითვალისწინებდა მოქალაქეთა ჩართულობის ახალი მექანიზმის „დასახლების საზოგადოებრივი საბჭოს“ შექმნას. დასახლების საზოგადოებრივი საბჭო წამოადგენდა დასახლებაში რეგისტრირებული ამომრჩევლების შესაძლებლობას საერთო კრებების მეშვეობით, საქართველოს კონმდებლობის შესაბამისად, ეზრუნათ დასახლებ (ებ) ის განვითარებაზე და ქმედითი მონაწილეობა მიეღოთ ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში. საზოგადოებრივი საბჭო არ განიხილებოდა, როგორც საჯარო ხელისუფლების განხორციელების ფორმა, ის წარმოადგენდა ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობის მექანიზმს.

2 <http://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/128198>

დასახლების საზოგადოებრივი საბჭოს შექმნა დაფუძნებული იქნებოდა ადგილობრივი მოსახლეობის ინიციატივაზე და მისი საქმიანობა უნდა განხორციელებულიყო საზოგადოებრივ საწყისებზე. საზოგადოებრივი საბჭო არ განიხილებოდა, როგორც თვითმმართველი ერთეული და მის უმაღლეს ორგანოს წარმოადგენდა საერთო კრება, რომელიც აერთიანებდა საზოგადოებრივი თვითმმართველი ერთეულის ყველა წევრს. საბჭოს შემოსავლებად განისაზღვრებოდა შემოწირულობა, ხელშეკრულების საფუძველზე შესრულებული სამუშაოდან მიღებული შემოსავალი, ადგილობრივი თვითმმართველობის ბიუჯეტიდან გამოყოფილი მიზნობრივი სახსრები, აგრეთვე ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ ხელშეკრულების საფუძველზე გადაცემული მიზნობრივი დახმარება.

განხილვის დაწყებისთანავე, აღნიშნული რეგულაცია შენიშვნების, კრიტიკის და ფართო მსჯელობის საგანი გახდა, ის შეფასებულ იქნა როგორც ნაჩქარევი გადაწყვეტილება და მიზანშეუწონელი³, მოახლოებული ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების ვათვალისწინებით⁴. მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, ამოეღოთ მოქალაქეთა ჩართულობის ახალი ფორმების თაობაზე რეგულაციები კოდექსიდან და კოდექსის 85-ე მუხლი შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა:

„ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველსაყოფად მუნიციპალიტეტის ორგანოები, მათი სტრუქტურული ერთეულები და თანამდებობის პირები ვალდებული არიან, შექმნან ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური პირობები მოქალაქეთა მიღების, მუნიციპალიტეტის ორგანოების სხდომებში მოქალაქეთა მონაწილეობისა და გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესის გამჭვირვალობისთვის.“

ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ვალდებულებად განისაზღვრა გამოეყვეცნებინათ სამართლებრივი აქტების პროექტები, ისევე როგორც უზრუნველყოთ მათ განხილვაში მოქალაქეთა ჩართულობა, კოლევური ორგანოს სხდომების საჯაროობა, მუნიციპალიტეტის თანამდებობის პირებისა და საკრებულოს წევრების ანგარიშების მოსმენა; განისაზღვრა მუნიციპალიტეტის საკრებულოს დადგენილების პროექტის ინიცირების შესაძლებლობა პეტციის წესით.

3 <http://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/128297>

4 ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნები ჩატარებულ იქნა 2014 წლის ივნისის თვეში, მას შემდეგ ამოქმედდა ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსიც.

ამასთანავე დადგინდა, საქართველოს მთავრობის ვალდებულება 2015 წლის 1 იანვრამდე მოემზადებინა და საქართველოს პარლამენტისათვის წარედგინა კანონპროექტი ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის დამატებითი ფორმების შექმნის უზრუნველსაყოფად⁵;

2015 წლის 22 ივლისს, საქართველოს პარლამენტმა დაამტკიცა ცვლილებები და დამატებები საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსში, რომლის თანახმადაც ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა ჩართულობის ფორმებად განისაზღვრა შემდეგი:

- ა) დასახლების საერთო კრება ('საერთო კრება')
- ბ) პეტიცია
- გ) სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო
- დ) მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის სხდომებში მონაწილეობა
- ე) მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრის მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ ანგარიშების მოხმენა

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული ჩამონათვალი არ ზღუდავს მუნიციპალიტეტს და მას გააჩნია უფლებამოსილება ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის კოდექსით განსაზღვრული ფორმების გარდა, შესაბამისი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით განსაზღვროს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის სხვა ფორმები, რომლებიც არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას.

2015 წელს განხორციელებული ცვლილებების საფუძველზე, ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსს დაემატა 85¹ მუხლი – ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თაობაზე. აღნიშნული მუხლით, განისაზღვრა მუნიციპალიტეტების ვალდებულება, საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით

⁵ ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი, მუხლი 165, 1 პუნქტის დ) ქვეპუნქტი

გამოაქვეყნონ მიღებული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტები, მათი პროექტები და სხვა საჯარო ინფორმაცია. დაკონკრეტდა აქტების ჩამონათვალი, რომელიც ექვემდებარება გამოქვეყნებას:

- ა) მუნიციპალიტეტის საკრებულოს, მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიისა და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ბიუროს, აგრეთვე მთავრობის სხდომების ოქმები, შესაბამისი სხდომის გამართვიდან 10 დღის ვადაში
- ბ) სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს სხდომების ოქმები, შესაბამისი სხდომის გამართვიდან 10 დღის ვადაში
- გ) საერთო კრების ოქმები, გამგეობის/მერის მიერ შესაბამისი ოქმის ან მისი ასლის მიღებიდან 10 დღის ვადაში
- დ) ამ კანონის შესაბამისად, ინფორმაცია საერთო კრების დღის წესრიგის და გამართვის თარიღის, დროისა და ადგილის შესახებ
- ე) საანგარიშო წლის მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის შესრულების ანგარიში, მუნიციპალიტეტის საკრებულოსთვის მისი წარდგენიდან 10 დღის ვადაში
- ვ) მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის პროექტი
- ზ) მუნიციპალიტეტის საპრივატიზებო ობიექტების ნუსხა, მუნიციპალიტეტის საკრებულოს მიერ მისი დამტკიცებიდან 10 დღის ვადაში
- თ) მუნიციპალიტეტის ქონების პრივატიზების გეგმა, მისი დამტკიცებიდან 10 დღის ვადაში
- ი) მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრის მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ ამ კანონით გათვალისწინებული ანგარიშები, შესაბამისი ანგარიშის წარდგენიდან 10 დღის ვადაში
- კ) პეტიცია, მისი რეგისტრაციიდან 10 დღის ვადაში
- ლ) მუნიციპალიტეტის საკრებულოს სიითი შემაღვენლობის ნახევარზე მეტის ან მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე რეგისტრი-

რებულ ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის არანაკლებ 20 პროცენტის წერილობითი ინიციატივა გამგებლისთვის/ მერისთვის უნდობლობის გამოცხადების შესახებ, მისი რეგისტრაციიდან 10 დღის ვადაში

ამასთანავე, კოდექსი აძლევს შესაძლებლობას მუნიციპალიტეტის საკრებულოს გაათავართვოს აღნიშნული ნუსხა. მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის, აგრეთვე მთავრობის სხდომები საჯაროა, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა. ნებისმიერ პირს აქვს უფლება, წინასწარი შეტყობინების ან/და წინასწარი ნებართვის გარეშე დაესწროს მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის საჯარო სხდომებს. მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის საჯარო სხდომებზე დასწრების მსურველთათვის სხდომათა დარბაზში ადგილები უნდა იყოს გამოყოფილი. 2015 წელს კოდექსში შესული ცვლილებების შემდეგ, თუ სხდომაზე დასწრების მსურველთა რაოდენობა აღემატება მათთვის სხდომათა დარბაზში გამოყოფილი ადგილების რაოდენობას, მუნიციპალიტეტის საკრებულოს აპარატი ვალდებულია უზრუნველყოს მის ხელთ არსებული იმ ტექნიკური საშუალებების გამოყენება, რომლებიც სხდომაზე დასწრების მსურველებს სხდომის მსვლელობის მოსმენის საშუალებას მისცემს. მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუ მოქალაქეს წინასწარი შეტყობინების ან ნებართვის გარეშე აქვს დასწრების უფლება – საკრებულოს აპარატსაც წინასწარ ვერ ეცოდინება საკმარისი არის თუ არა დარბაზში გამოყოფილი ადგილების რაოდენობა, რაც უზღუდავს ოპერატიულად მოქმედების შესაძლებლობას და პრაქტიკაში შეიძლება დაბრკოლებები შექმნას. ამასთანავე, საუბარია ისეთი ტექნიკური საშუალებების გამოყენებაზე, რომელიც სხდომაზე დასწრების მსურველებს სხდომის მოსმენის საშუალებას მისცემს – რაც რა თქმა უნდა არ ნიშნავს შესაძლებლობას ჩაერთოს სხდომის მსვლელობაში და დადგენილი წესის თანახმად, თუნდაც მხოლოდ სხდომის თავმჯდომარის თანხმობით დასვას შეკითხვები მომხსენებელთან ან/და თანამომხსენებელთან, გააკეთოს განმარტება და განცხადება ან წარადგინოს ინფორმაცია.

კოდექსის თანახმად, დასახლების საერთო კრება წარმოადგენს სოფლის/დაბის/ქალაქის მოსახლეობის თვითორგანიზაციისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა

მონაწილეობის ფორმას, რომელიც უზრუნველყოფს შესაბამის დასახლებაში რეგისტრირებული ამომრჩევლის ამ დასახლებისა და მუნიციპალიტეტისათვის მნიშვნელოვანი საკითხების განხილვის, გადაწყვეტისა და აღნიშნული მუნიციპალიტეტის ორგანოების წინაშე ინიცირების პროცესებში ქმედით ჩართულობას. კანონით დარეგულირებულია დასახლების საერთო კრების საქმიანობის წესი იმ დასახლებებისათვის, რომელშიც რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა რაოდენობა არ აღემატება 2000–ს, ხოლო იმ დასახლებაში, სადაც რეგისტრირებული ამომრჩევლის რაოდენობა მეტია, თავად მუნიციპალიტეტის საკრებულო განსაზღვრავს საერთო კრების უფლებამოსილებებს, მისი მოწვევისა და საქმიანობის წესს, აგრეთვე თავად იღებს გადაწყვეტილებას ამ დასახლებაში რამდენიმე საერთო კრების შექმნის შესახებ და, ამ კანონის გათვალისწინებით, განსაზღვრავს მათ უფლებამოსილებებს, სახელწოდებებს და საქმიანობის წესს.

კოდექსის თანახმად, საერთო კრება უფლებამოსილია :

- ა) განიხილოს შესაბამისი დასახლებისთვის მნიშვნელოვანი სოციალური და ეკონომიკური საკითხები და მუნიციპალიტეტის ორგანოებისთვის წარსადგენად მოამზადოს შესაბამისი წინადადებები;
- ბ) განიხილოს შესაბამის დასახლებაში განსახორციელებელი პროექტები მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტში მათ ასახვამდე და მუნიციპალიტეტის ორგანოებს წარუდგინოს დასაბუთებული შენიშვნები და წინადადებები;
- გ) განიხილოს მუნიციპალიტეტში მიმდინარე და განხორციელებული პროექტები და მუნიციპალიტეტის ორგანოებისთვის წარსადგენად მოამზადოს შესაბამისი შენიშვნები და წინადადებები;
- დ) ორგანიზება გაუწიოს შესაბამისი დასახლებისთვის მნიშვნელოვანი საკითხების გადაწყვეტაში, კერძოდ, დასახლების ტერიტორიის დასუფთავებაში, საქველმოქმედო საქმიანობაში, დასახლების ინფრასტრუქტურის შეკეთებასა და მოწესრიგებაში და სხვა იმ სფეროებში ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართვას, რომლებიც არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას, და, საჭიროების შემთხვევაში, დახმარებისთვის მიმართოს მუნიციპალიტეტის ორგანოებს;

- ე) მიიღოს გადაწყვეტილება მუნიციპალიტეტის საკრებულოსთვის პეტიციის წარდგენის შესახებ;
- ვ) მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის ინიციატივით განიხილოს დასახლების საზღვრების დადგენისა და შეცვლის საკითხები და მოაშზადოს შესაბამისი წინადადებები;
- გ) მუნიციპალიტეტის შესაბამისი ორგანოს წარდგინებით განიხილოს დასახლების ტერიტორიაზე არსებული ქონების მუნიციპალიტეტის საპრივატიზებო ობიექტების ნუსხაში შეტანის საკითხი და მუნიციპალიტეტის შესაბამის ორგანოს წარუდგინოს საკუთარი შენიშვნები;
- თ) განიხილოს მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის მიერ საერთო კრებაზე ინიცირებული საკითხი;
- ი) უფლებამოსილების ფარგლებში დავალებები მისცეს საერთო კრების რჩეულს;
- კ) განახორციელოს ამ კანონითა და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს შესაბამისი დადგენილებით განსაზღვრული სხვა უფლებამოსილებები;

საერთო კრების დახასიათებისას უნდა აღინიშნოს, რამდენიმე მნიშვნელოვანი გარემოება:

1. საერთო კრების წევრია მხოლოდ შესაბამის დასახლებაში რეგისტრირებული ამომრჩეველი. ამასთანავე აღნიშნულია, რომ სათათბირო ხმის უფლებით მონაწილეობის უფლება აქვს აგრეთვე შესაბამისი დასახლების ტერიტორიაზე არსებული უძრავი ქონების მესაკუთრეს და ამ დასახლებაში მცხოვრებ სხვა სრულწლოვან პირს;
2. საერთო კრება უფლებამოსილია, თუ მას ესწრება საერთო კრების წევრთა – ანუ რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა, არანაკლებ 20%-ისა.
3. საერთო კრების მოწვევის ინიცირების უფლება აქვთ: ა) შესაბამის დასახლებაში რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა არანაკლებ 5%-ს; მუნიციპალიტეტის გამგებელს/მერს –

საკუთარი ინიციატივით ან მუნიციპალიტეტის საკრებულოს შემადგომლობით; გ) საერთო კრების რჩეულს;

4. საერთო კრების საქმიანობაში უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს ქალისა და მამაკაცის თანასწორი მონაწილეობის შესაძლებლობა;
5. საერთო კრება უფლებამოსილია თავისი საქმიანობის წარმართვის და მისი ხელშეწყობის მიზნით საკუთარი შემადგენლობიდან აირჩიოს საერთო კრების რჩეული. საერთო კრების რჩეულის კანდიდატურის დასახელების უფლება აქვს შესაბამისი საერთო კრების წევრთა არანაკლებ 5%-ს. საერთო კრების რჩეული უძღვება საერთო კრებას, უზრუნველყოფს საერთო კრების გადაწყვეტილების მუნიციპალიტეტის შესაბამისი ორგანოებისთვის წარდგენას, აგრეთვე ასრულებს საერთო კრების ცალკეულ დავალებებს.

მეორე მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს მოქალაქეთა ჩართულობის უზრუნველსაყოფად განეკუთვნება პეტიცია. როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, პეტიციის შესახებ დებულებები კოდექსის პირვანდელ ვერსიაშიც არსებობდა. განხორციელებული ცვლილებების შემდეგ: ა) გაფართოვდა პეტიციის წარმდგენთა წრე, კერძოდ, დასახლების საერთო კრების გადაწყვეტილებითაც შესაძლებელი გახდა პეტიციის წარდგენა. ასევე დაკონკრეტდა თუ რა სახით არის შესაძლებელი პეტიციის წარდგენა. თუ ცვლილებების განხორციელებამდე შესაძლებელი იყო პეტიციის წარდგენა მხოლოდ საკრებულოს დადგენილების პროექტის ფორმით, ცვლილებების განხორციელების შემდგომ პეტიციის წარდგენა შესაძლებელი გახდა მოსამზადებელი ნორმატიული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის პროექტის ძირითადი პრინციპების ან კონკრეტული წინადადებების სახით ან მუნიციპალიტეტისთვის ან/და დასახლებისთვის საერთო მნიშვნელობის პრობლემებიდან გამომდინარე საკითხების მუნიციპალიტეტის საკრებულოს სხდომაზე შესწავლის, განხილვისა და გადაწყვეტის მოთხოვნის ფორმით.

ცვლილებების განხორციელების შემდეგ, კანონით დარეგულირდა გამგებელთან და მერთან სათათბირო/საკონსულტაციო ორგანოს შექმნისა და საქმიანობის წესი. სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს შემადგენლობა განისაზღვრა შემდეგნაირად: მეწარმე იურიდიული პირები, არასამთავრობო ორგანიზაციები და მოსახლეობის წარმო-

მადგნლები. კანონმა იმპერატიულად განსაზღვრა, რომ სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოში ერთი სქესის წარმომადგენელთა რაოდენობა 1/3-ზე ნაკლები არ უნდა იყოს. სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო უფლებამოსილი არ არის, თუ დარღვეულია ამ პუნქტის მოთხოვნა.

სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს უფლებამოსილია განიხილოს, ხოლო თავის მხრივ გამგელის/მერის ვალდებულია განსახილველად წარადგინოს მუნიციპალიტეტის ბიუჯეტის პროექტი, მუნიციპალიტეტის სივრცითი დაგეგმარების დოკუმენტები, მუნიციპალიტეტის გეოგრაფიული ობიექტების სახელდების შესახებ წინადადებები, აგრეთვე სხვა მნიშვნელოვანი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტების პროექტები, ინფრასტრუქტურული და სოციალური პროექტები. სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოს უფლებამოსილება და საქმიანობის წესი განისაზღვრება საბჭოს დებულებით, რომელსაც ამტკიცებს მუნიციპალიტეტის გამგებელი/მერი.

გამოწვევების და წარმატებული მაგალითების აღწერა

წარმოდგენილი კვლევის ფარგლებში შესწავლილ იქნა მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმების, კერძოდ დასახლების საერთო კრებისა და პეტიციის პრაქტიკაში სრულყოფილი იმპლემენტაციისათვის არსებული გამოწვევები და ბარიერები, გამოთხოვილ იქნა საჯარო ინფორმაცია, ჩატარდა რამდენიმე ჩადრმავებული ინტერვიუ და განხორციელდა სამაგიდო კვლევა.

სტატისტიკური მონაცემები

საქართველოში არსებული მუნიციპალიტეტიდან, დებულება დასახლების საერთო კრების ჩატარების შესახებ დამტკიცებული აქვს 63 მუნიციპალიტეტს. გამოთხოვილი ინფორმაციის თანახმად, 2015 წლის ივლისის თვიდან დღემდე, რამდენიმე მუნიციპალიტეტმა მოახერხა საერთო კრების ჩატარება, ხოლო პეტიციის სახით მთელს საქართველოში 2015 წლიდან დღემდე სულ დარეგისტრირდა 75 პეტიცია.

რაოდენობრივად ყველაზე მეტი რაოდენობის დასახლების საერთო კრება ჩატარებულ იქნა ქალაქ რუსთავის მუნიციპალიტეტში – სულ 466 კრება, ხოლო ყველაზე მეტი პეტიცია დარეგისტრირებულ იქნა ხულოსა და ქობულეთის მუნიციპალიტეტებში.

#	მუნიციპალიტეტის დასახელება	ჩატარებული დასახლების საერთო კრებების რაოდენობა	დარეგისტრირებული პეტიციის რაოდენობა
1.	აბაშის მუნიციპალიტეტი	25	4
2.	ადიგენის მუნიციპალიტეტი	57	0
3.	ამბროლაურის მუნიციპალიტეტი	0	0
4.	ასპინძის მუნიციპალიტეტი	-	0
5.	ახალგორის მუნიციპალიტეტი	7	0
6.	ახალქალაქის მუნიციპალიტეტი	64-2015 68-2016	0
7.	ახალციხის მუნიციპალიტეტი	57	2
8.	ბაღდათის მუნიციპალიტეტი	5	0
9.	ბოლნისის მუნიციპალიტეტი	-	1
10.	ბორჯომის მუნიციპალიტეტი	29-2015 32-2016	0
11.	გარდაბნის მუნიციპალიტეტი	0	0
12.	გორის მუნიციპალიტეტი	2	0
13.	გურჯაანის მუნიციპალიტეტი	0	0
14.	დმანისის მუნიციპალიტეტი	1	0

15.	დუშეთის მუნიციპალიტეტი	1	3
16.	ერედვის მუნიციპალიტეტი	0	0
17.	ვანის მუნიციპალიტეტი	1 დასახლებაში რამდენიმე	0
18.	ზესტაფონის მუნიციპალიტეტი	0	0
19.	თეთრიწყაროს მუნიციპალიტეტი	0	0
20.	თელავის მუნიციპალიტეტი	0	0
21.	თერჯოლის მუნიციპალიტეტი	0	0
22.	თიანეთის მუნიციპალიტეტი	67	0
23.	თიღვის მუნიციპალიტეტი	0	0
24.	კასპის მუნიციპალიტეტი	73	0
25.	ლანჩხუთის მუნიციპალიტეტი	4	1
26.	ლენტეხის მუნიციპალიტეტი	5	0
27.	მარტვილის მუნიციპალიტეტი	21	3
28.	მცხეთის მუნიციპალიტეტი	1	0
29.	ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტი	30	0
30.	ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი	0	5

31.	ონის მუნიციპალიტეტი	1	-
32.	საგარეჯოს მუნიციპალიტეტი	1	1
33.	სამტრედიის მუნიციპალიტეტი	1	1
34.	საჩხერის მუნიციპალიტეტი	0	0
35.	სენაკის მუნიციპალიტეტი	0	5
36.	სიღნაღის მუნიციპალიტეტი	3	1
37.	ტყიბულის მუნიციპალიტეტი	0	0
38.	ქალაქ ამბროლაურის მუნიციპალიტეტი	0	0
39.	ქალაქ ახალციხის მუნიციპალიტეტი	2	0
40.	ქალაქ გორის მუნიციპალიტეტი	0	0
41.	ქალაქ მცხეთის მუნიციპალიტეტი	-	0
42.	ქალაქ ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი	0	5
43.	ქალაქ რუსთავის მუნიციპალიტეტი	466	0
44.	ქალაქ ფოთის მუნიციპალიტეტი	0	6
45.	ქალაქ ქუთაისის მუნიციპალიტეტი	-	0
46.	ქარელის მუნიციპალიტეტი	1	1

47.	ქობულეთის მუნიციპალიტეტი	30	8
48.	ქურთის მუნიციპალიტეტი	0	0
49.	ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი	1	1
50.	ყვარელის მუნიციპალიტეტი	0	0
51.	ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტი	20	-
52.	ჩხოროწყელს მუნიციპალიტეტი	3	-
53.	წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი	13	5
54.	წალკის მუნიციპალიტეტი	0	0
55.	ჭიათურის მუნიციპალიტეტის გამგეობა	2	0
56.	ხარაგაულის მუნიციპალიტეტი	2	0
57.	ხაშურის მუნიციპალიტეტი	-	0
58.	ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტი	ყველა ადმინისტრაციულ ერთეულში	8
59.	ხოზის მუნიციპალტეტის გამგეობა	1	4
60.	ხონის მუნიციპალიტეტი	1	1
61.	ხულოს მუნიციპალიტეტი	-	9

გამოთხოვილი მასალა საინტერესო დასკვნების გაკეთების შესაძლებლობას იძლევა:

ა) კანონით განსაზღვრული მოქალაქეთა მინიმალური რაოდენობის მობილიზაციის პრობლემა

როგორც ზემოთ უკვე ავლნიშნეთ, იმისათვის რომ საერთო კრება ჩატარებულად ჩაითვალოს აუცილებელია მას ესწრებოდეს შესაბამის დასახლებაში რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა 20% მაინც. მიღებული საჯარო ინფორმაცია ცხადყოფს, რომ ბევრ მუნიციპალიტეტში განხორციელებული მცდელობების მიუხედავად, ვერ მოხერხდა საერთო კრების ჩატარება, რადგან კრებაზე მოსულ მონაწილეთა რაოდენობა ვერ აკმაყოფილებდა კანონით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს. აღნიშნული მოსაზრება განმტკიცებულია ადგილობრივი დემოკრატიის სააგენტო საქართველოს პროექტის „მიიღე მონაწილეობა მართვაში“ ანგარიშშიც და საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველოს კვლევაშიც⁶, სადაც აღნიშნულია, რომ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა-საქართველოს“ პოზიციით, დასახლების საერთო კრების მოწვევისათვის დაწესებული ორი ვალდებულება: 1. ამომრჩეველთა 5% ხელმოწერით დადასტურებული მოთხოვნა კრების მოწვევის თაობაზე და მეორე ის, რომ კრება უფლებამოსილია მხოლოდ მაშინ, თუკი მას ესწრება ამომრჩეველთა არანაკლებს 20%, მნიშვნელოვნად ართულებს მისი მოწვევის და ჩატარების შესაძლებლობებს, ცალკეულ დასახლებებში ამომრჩეველთა დიდი რაოდენობის გამო, ცალკეულ სოფლებში კი იმის გამო, რომ შესაძლებელია რეგისტრირებული ამომრჩევლის 20% არ ცხოვრობდეს მისი რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით, ან/და ასევე შესაძლებელია, მოქალაქეთა მცირე ჯგუფის ინტერესი დასახლების საერთო კრების მოწვევის შესახებ, არ ემთხვეოდეს ამომრჩეველთა 20% ინტერესებს. ამიტომაც ვფიქრობთ, რომ აუცილებელია დასახლების საერთო კრების მოწვევის შესაძლებლობა მიეცეთ ამომრჩეველთა უფრო მცირე ჯგუფებსაც.“

ბ) არასაკმარისი მზაობა ცვლილებების პრაქტიკაში იმპლემენტაციისათვის

გამოთხოვილი ინფორმაცია ცხადყოფს, რომ არც თუ იშვიათად, თავად მუნიციპალიტეტის საჯარო მოხელეებიც არ არიან სრულყოფილად

⁶ <http://www.transparency.ge/blog/mokalaketa-chartulobis-mekanizmebi-arasakmarisad-gamoqenebuli-resursi-samegrelo-zemo-svanetis-m>

ინფორმირებული აღნიშნული ცვლილებების განსახორციელებლად. მაგალითისთვის, წარმოვიდგინოთ ამონარიდს ერთ-ერთი მუნიციპალიტეტის მიერ მოწოდებული საჯარო ინფორმაციიდან, რომელშიც აღნიშნულია, რომ

მცდელობის მიუხედავად, ვერ შეიკრიბა დასახლების კრების ჩასატარებლად აუცილებელი რაოდენობა – რეგისტრირებული ამომრჩევლის 20% ის ნაცვლად კი, მითითებულია 5%. ასევე ერთ-ერთი მუნიციპალიტეტის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია წინააღმდეგობრივია და თუ მერიის მიერ მოწოდებულ ინფორმაციაში ვკითხულობთ, რომ რადგან ქალაქში რეგისტრირებული ამომრჩევლის რაოდენობა ბევრად აღემატება 2000–ს აღნიშნულ მუნიციპალიტეტში არ შექმნილა საერთო კრება, იმავე მუნიციპალიტეტის საკრებულო თავის პასუხში უთითებს, რომ „დასახლების საერთო კრება გაიმართა 2016 წლის 19 აგვისტოს“ და თან ურთავს ოქმს, რომელიც აღწერს საკრებულოს წევრების შეხვედრის მიმდინარეობას ერთ-ერთი სოფლის მოსახლეობასთან, რაც რა თქმა უნდა არ წარმოადგენს კანონით გათვალისწინებულ საერთო კრებას, თუმცა მოქალაქეთა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობის ერთ-ერთი მექანიზმია. ერთი-ერთი მუნიციპალიტეტის მიერ მოწოდებულ იქნა ინფორმაცია, რომლის თანახმადაც 2015–2016 წ.წ. მუნიციპალიტეტის ყველა ადმინისტრაციულ ერთეულში გაიმართა საერთო კრებები, პასუხს თან ერთვის „კრების ამსახველი ოქმები და ფოტოსურათები“. აღნიშნული ოქმების შესწავლის შედეგად კი დადგინდა შემდეგი: ოქმში მითითებულია დასახლებაში მოსახლეობის რაოდენობა და არა რეგისტრირებული ამომრჩევლის შესახებ მონაცემები, ამიტომ ძნელია დადგინდეს ზუსტად რამდენი მოქალაქე შეადგენს შესაბამისი დასახლების საერთო კრებისათვის აუცილებელ მინიმალურ ოდენობას. თუმცა მიუხედავად ამისა, დამსწრე პირთა რაოდენობა ბევრად ნაკლებია შესაძლო მინიმუმზე – მაგალითად, სოფელში მოსახლეობის რაოდენობად განსაზღვრულია –998 ადამიანი, ხოლო კრებას ესწრებოდა სულ 48 მოქალაქე, მეორე შემთხვევაში მოსახლეობის რაოდენობა ოქმში აღნიშნულია –832, ხოლო კრებას ესწრებოდა 59 ადამიანი. მიუხედავად აღნიშნულისა, მუნიციპალიტეტის გამგეობა აცხადებს, რომ ყველა ადმინისტრაციულ ერთეულში კრება ჩატარებულ იქნა.

აღნიშნული ხარვეზების არსებობა შეიძლება განპირობებული იყოს იმით, რომ ჯერ კიდევ ახალია ცვლილებები და მოსახლეობის მასშტაბური შეკრებების გამოცდილება ნაკლებად არსებობს და

მეორეს მხრივ იმითაც, რომ დადგენილი წესი საკმაოდ ფორმალურია და თუნდაც მოსახლეობის მხრიდან ინიციატივის არსებობის შემთხვევაშიც კი, ბევრი ბიუროკრატიული საფეხურის გადალახვა არის საჭირო კრების მოწვევისა და ჩატარებისათვის.

წარმატებული მაგალითები

როგორც ზემოთ უკვე ავლინშნეთ, გამოთხოვილი ინფორმაციის თანახმად, 2015-2016 წ.წ. ყველაზე მეტი საერთო კრება ჩატარებულ იქნა ქალაქ რუსთავის მუნიციპალიტეტის მიერ. მიუხედავად იმისა, რომ ქალაქ რუსთავში რეგისტრირებულ ამომრჩეველთა რაოდენობა მკვეთრად აღემატება 2000–ს, დამტკიცებულ იქნა საერთო კრების ტიპური დებულება და განხორციელდა შესაბამისი ღონისძიებები კრებების ჩატარების მიზნით. ასევე დასტურდება მუნიციპალიტეტის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია იმის თაობაზე, რომ კრების ჩატარების ამსახველი ოქმები ატვირთულია ქალაქის ვებ გვერდზე.

მნიშვნელოვანია ხაზი გაესვას იმ გარემოებასაც, რომ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, წარდგენილი პეტიციების უმეტესობა დადებითად იქნა გადაწყვეტილი შესაბამისი მუნიციპალიტეტის საკრებულოების მიერ. აქვე ავლინშნავთ იმასაც, რომ წარდგენილი პეტიციების უმრავლესობა ეხება დასახლებაში არსებული ინფრასტრუქტურული პრობლემების გადაჭრის მოთხოვნას და არა სამართლებრივი რეგულირების ცვლილებას ან დაწესებას.

საერთო კრების ოქმები

According to article 85, paragraph 3, sub-paragraph "c" of the Code of Local Self-governance the protocols of general meetings submitted by different units are made public by City of Rustavi Municipality from February 15 of 2016. As the above referred protocols contain personal data which is protected by the Law of Georgia on Personal Data Protection, the protocols are published in the format, which allows to strike out such data.

- Protocols of general meeting of the settlement 1
- Protocols of general meeting of the settlement 2
- Protocols of general meeting of the settlement 3
- Protocols of general meeting of the settlement 4
- Protocols of general meeting of the settlement 5
- Protocols of general meeting of the settlement 6
- Protocols of general meeting of the settlement 7
- Protocols of general meeting of the settlement 8
- Protocols of general meeting of the settlement 9
- Protocols of general meeting of the settlement 10

რეკომენდაციები

მოქალაქეთა ჩართულობის კუთხით, ერთ–ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან საერთაშორისო სამართლებრივ აქტს ევროპული ქარტიის დამატებითი პროტოკოლი წარმოადგენს, რომელიც 2009 წელს იქნა მიღებული ევროპის საბჭოს ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებათა კონგრესის მიერ, და რომელმაც დაადგინა: „სამზოგადოებრივსაქმიანობაში მონაწილეობა წარმოადგენს ერთ–ერთ დემოკრატიულ პრინციპს, რომელსაც ევროპის საბჭოს ყველა წევრი-ქვეყანა იზიარებს; იმის გათვალისწინებით, რომ წევრი-ქვეყნების ევოლუციამ აჩვენა, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობისათვის ეს წარმოადგენს უპირატესი მნიშვნელობის მქონე პრინციპს; იმის გათვალისწინებით, რომ გამართლებული იქნება თუ ქარტიას დაემატება დებულება, რომელიც უზრუნველყოფს ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მონაწილეობის უფლებას... მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან 1. უზრუნველყონ მათ იურისდიქციაში შემაჯავალი ყველა პირის ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მონაწილეობის მიღების უფლება. 2. ადგილობრივი ხელისუფლების საქმიანობაში მონაწილეობის მიღების უფლება გულისხმობს განსაზღვრო და ზემოქმედება მოახდინო ადგილობრივი ხელისუფლების ძალაუფლებისა და ვალდებულებების გამოყენებაზე“.

აღნიშნული დანაწესი ძალიან საგულისხმოა, იმდენად რამდენადაც ის ითვალისწინებს სახელმწიფოს ვალდებულებას უზრუნველყოს ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში ყველა პირის მონაწილეობის მიღების უფლება.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის CM/Rec(2009)⁷–ის თანახმად, არსებობს 5 გარემოება, რაც განაპირობებს მოქალაქეთა წარმატებულ მონაწილეობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში:

7 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d1979

მონაწილეობა ძალიან წარმატებულია როდესაც მოქალაქეებს:

აქვთ შესაძლებლობა – რაც გულისხმობს რესურსების, ცოდნისა და უნარჩვევების არსებობას მონაწილეობის მისაღებად;

აქვთ სურვილი – რაც გულისხმობს ერთგვარი მიჯაჭვულობის და კუთვნილების გრძნობას, რაც აძლიერებს მონაწილეობას

აქვთ უფლებამოსილება – რაც გულისხმობს, რომ აქვთ შესაძლებლობა მიიღონ მონაწილეობა

ეძახიან – რაც გულისხმობს, რომ მათ რთავს პროცესში ხელისუფლება ან მოხალისეობრივი ჯგუფები

პასუხობენ – რაც გულისხმობს, რომ მათ შეუძლიათ იხილონ დადასტურება იმისა, რომ მათი მოსაზრებები ასახულია შესაბამის გადაწყვეტილებებში

ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა შესაძლებელია სამი ძირითადი ფაქტორის არსებობით:

- ა) ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა*
- ბ) პირდაპირი დემოკრატია*
- გ) კონსულტაციური დემოკრატია*

აღნიშნული სამი კომპონენტის არსებობა აძლევს შესაძლებლობას დაინტერესებულ და აქტიურ მოქალაქეს ჰქონდეს სრულყოფილი ინფორმაცია, მიიღოს მონაწილეობა არჩევნებში – თავად აირჩიოს ან იქნეს არჩეული შესაბამის სახელმწიფო სტრუქტურებში და ასევე ჰქონდეს გარანტია იმისა, რომ ნებისმიერი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღებამდე სახელმწიფო მასთან კონსულტაციას გამართავს და უზრუნველყოფს მის მონაწილეობას პროცესში და აზრის გამოხატვას.

საქართველოში დღეს ინფორმაციის საჯაროობის კუთხით მოქმედ სამართლებრივ რეგულაციებს თუ შევაფასებთ, შეიძლება ითქვას რომ კოდექსი საკმაოდ მნიშვნელოვან დანაწესებს მოიცავს ამ მიმართულებით. კერძოდ, განსაზღვრულია ადგილობრივი თვითმმართველობის ვალდებულება გამოაქვეყნოს მიღებული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტები, მათი პროექტები და სხვა საჯარო ინფორმაცია, კოდექსი ითვალისწინებს ჩამონათვალს იმ აქტებისა, რომელიც სავალდებულო გამოქვეყნებას ექვემდებარება და ამასთანავე აძლევს შესაძლებლობას მუნიციპალიტეტის საკრებულოს გააფართოვოს აღნიშნული ნუსხა.

მნიშვნელოვანია შეფასდეს ტექნიკურად რამდენად ხელმისაწვდომია გამოქვეყნებული ინფორმაცია დასახლებაში მცხოვრები მოსახლეობისათვის. გასათვალისწინებელია, რომ საქართველოს მუნიციპალური მოწყობა გააჩნია, რაც გულისხმობს, იმას, რომ ადმინისტრაციულ ცენტრში არის განთავსებული მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელი და წარმომადგენლობითი ორგანოები, ხოლო დასახლებებში მაცხოვრებელ მოსახლეობას ნაკლებად მიუწვდებათ ხელი ონლაინ რესურსებზე ინფორმაციის სრულყოფილად გასაცნობად. შესაბამისად, ძალზედ მნიშვნელოვანია გარანტირებულ იქნას ინფორმაციის მიტანა მოსახლეობის ყველა ჯგუფის წარმომადგენლამდე, რამეთუ ინფორმაციის ნაკლებობამ ან შეზღუდვამ შეიძლება გამოიწვიოს მოქალაქეთა მხოლოდ გარკვეული ჯგუფის ხართვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, რომლებიც არ არიან სრულად თემის წარმომადგენლები, რაც მიღებულ გადაწყვეტილებას ლეგიტიმაციას აცლის და განზე დარჩენილ მოსახლეობას კიდევ უფრო უკარგავს აქტიური მონაწილეობის სურვილს.

თუმცა აქვე მართებული იქნება დავსვათ შეკითხვა, უზრუნველყოფს თუ არა მოსახლეობის სრულყოფილად ინფორმირება მათ ჩართულობას გადაწყვეტილების მიღების პროცესში? სამწუხაროდ, უმეტეს შემთხვევაში პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ მოსახლეობის დიდი ნაწილი ვერ უკავშირებს განსახილველ საკითხსა და მის პირად ცხოვრებისეულ, ყოველდღიურ პრობლემას/მისთვის ღირებულ საკითხებს ერთმანეთს. მოსახლეობის ინდიფერენტული დამოკიდებულება და ნაკლები სამოქალაქოაქტივიზმითანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთ აქტუალურ საკითხს განეკუთვნება. როგორც ამერიკელი მეცნიერი დავიდ მეთიუსი თავის ნაშრომში „დემოკრატიის ეკოლოგია“ აღნიშნავს, „საკითხების დასათაურება, რასაც პროფესიონალები აკეთებენ, შეიძლება

ტექნიკურად ზუსტი იყოს, მაგრამ ნაკლებად ეხმიანება საკითხებს რასაც ადამიანები მნიშვნელოვნად მიიჩნევენ“. როგორც აღმოჩნდა, ის თუ როგორ დავასათაურებთ პრობლემას პირდაპირ კავშირშია იმასთან თუ ვინ ჩაერთვება ამ პრობლემის გადაწყვეტის პროცესში. საქართველოს კონტექსტში აღნიშნული მოსაზრება ვფიქრობ რელევანტურია, იქიდან გამომდინარეც, რომ საბჭოთა კავშირში ცხოვრების გამოცდილების მქონე მოსახლეობა ნაკლებად ასოცირებს საკუთარ თავს სახელმწიფოსთან და დისტანცირებულია, რადგან მიიჩნევს, რომ ისინი ცალ-ცალკე არსებობენ და სხვადასხვა მიზნები გააჩნიათ. შესაბამისად, აუცილებელია მოხდეს საჯარო განხილვის ორგანიზებისას განსახილველი საკითხის სათაურის იმდაგვარად შერჩევა, რომ მოქალაქეებს გაუჩნდეთ განცდა, რომ ეს საკითხი მათი ან მათი ოჯახის წევრის, ახლობლის ცხოვრების გაუმჯობესებას ისახავს მიზნად. თუ ბიუჯეტის პროექტის განხილვა არც თუ ისე საინტერესოდ გამოიყურება, კონკრეტული სოფლის კონკრეტული პრობლემების მოგვარებისათვის შეხვედრაზე ვაცხილებით უფრო მეტი ადამიანი მოვა. რა თქმა უნდა აქვე გადამწყვეტია არა მხოლოდ სათაური შეკრებისა არამედ შინაარსი. მოქალაქეთა ჩართულობა პირდაპირ პროპორციულად არის დამოკიდებული ადგილობრივი თვითმმართველობის მოწყობასა და კომპეტენციებთან. თუ უფლებამოსილებები, რესურსები და სტრუქტურა იძლევა შესაძლებლობას გადაიჭრას მოსახლეობისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საკითხები, მათი ჩართულობა ვაცხილებით უფრო მარტივი იქნება და ნაკლებ დამატებით ძალისხმევებს მოითხოვს.

გარდა აღნიშნული გარემოებისა, ზემოთ მოყვანილი მონაცემები ცყადყოფს, რომ ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი ძალზედ ამბიციურ დანაწესს შეიცავს საერთო კრების ლეგიტიმაციისთვის, როდესაც რეგისტრირებული ამომრჩევლის მინიმუმ 20%ის სავალდებულო მონაწილეობას აწესებს. გამოთხოვილ ინფორმაციაშიც ნათლადაა აღნიშნული, რომ დასახლებათა უმრავლესობაში კრების ვერ ჩატარების მიზეზი – შესაბამისი რაოდენობის ხალხის მობილიზაციის პრობლემაა. პროცესში მონაწილე სხვა პირთა გამოკითხვის შედეგადაც დადინდა, რომ არსებობს ტექნიკური ბარიერები აღნიშნული ნორმის იმპლემენტაციისათვის – დაწყებული დაბალი სამოქალაქო აქტივიზმით, დამთავრებული შიდა მიგრაციით სოფლებიდან ურბანული დასახლებებისაკენ, რაც იწვევს იმას, რომ რეგისტრირებული მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი არ ცხოვრობს რეგისტრაციის ადგილზე. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს

ისიც, რომ საერთო კრების ინიცირება არ წარმოადგენს მარტივ პროცედურას, საკმაოდ დიდ ძალისხმევას და ცოდნას მოითხოვს ინიციატორთა მხრიდან.

ფაქტია, რომ აღნიშნულმა განაპირობა შესაბამისი მოცემულობა, რომ როგორც საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველოს კვლევაშია აღნიშნული – „იქ სადაც ჩატარდა (დასახლების საერთო კრება), უმრავლეს შემთხვევაში ინიციატორი არა მოქალაქეთა ჯგუფი, არამედ მუნიციპალიტეტის გამგებელი იყო“.⁸ აქვე მნიშვნელოვანია ავღნიშნოთ, ევროპის საბჭოს ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებათა კონგრესის რეკომენდაცია 307 (2011) სადაც აღნიშნულია, რომ „მოქალაქეთა ჩართულობა შეიძლება შეფერხდეს ბევრი გარემოების გამო. მოქალაქეთა ჯგუფებსა და პოპულარული ინიციატივების ავტორებს შეიძლება გული აუცრუოს რთული და ხისტი პროცედურების არსებობამ ადგილზე.“

კითხვათა ლოგიკურ ჯაჭვს თუ ამ მიმართულებით გავყვებით, შემდეგი კითხვა მდგომარეობს იმაში, ნიშნავს თუ არა ფიზიკურად მოქალაქეთა შესაბამისი რაოდენობის თავმოყრა მიზნის მიღწევას და თუ მაგალითად, 100 დაინტერესებული ადამიანი მოიყრის თავს შეხვედრამდე, გვაქვს თუ არა მოქალაქეთა ჩართულობა? რა თქმა უნდა არა. მოქალაქეთა მობილიზაცია და დაინტერესება საკითხით, მხოლოდ გასავლელი გზის ნახევარია. ყველაზე მნიშვნელოვანი შეკითხვა, რომელზეც პასუხი უნდა გაეცეს მდგომარეობს იმაში, შეუძლიათ თუ არა მოქალაქეებს თავად მიიღონ სწორი გადაწყვეტილება, რომელიც თემისთვის იქნება სასარგებლო? ეს არის ის საკითხი, რომელიც არც თუ იშვიათად სკეპტიციზმს აჩენს მოქალაქეთა ჩართულობის მიმართ და არგუმენტის სახით იყენებს ესა თუ ის ხელისუფლება მოქალაქეთა ჩართულობის მექანიზმების წინააღმდეგ.

რა უშლის ხელს მოქალაქეებს მიიღონ სწორი გადაწყვეტილება? პირველი ეს არის ფაქტობრივი ინფორმაციის ნაკლებობა საკითხის ირგვლივ. ძალიან ხშირად, მოქალაქეები გადაწყვეტილების მიღებისას ხელმძღვანელობენ საკუთარი პირადი გამოცდილებიდან გამომდინარე, რაც ხშირ შემთხვევაში არ ემთხვევა ობიექტურ სინამდვილეს და ხელს უშლით მათ მიიღონ საერთო-საკეთილდღეო გადაწყვეტილება. შესაბამისად, ძალზედ მნიშვნელოვანია კრების ორგანიზატორმა მხარემ მიაწოდოს მოქალაქეებს ობიექტური, ფაქტობრივი მონაცე-

⁸ <http://www.transparency.ge/blog/mokalaketa-chartulobis-mekanizmebi-arasakmarisad-gamoqenebuli-resursi-samegrelo-zemo-svanetis-m>

მები საკითხის ირგვლივ, რაც ხელ შეუწყობს ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღებას მოსახლეობის მხრიდან. მეორე, რაც ასევე აუცილებელია გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ფაქტობრივი მონაცემების გარდა – ეს არის განსჯის უნარი. მოსახლეობამ უნდა შეძლოს კრიტიკულად შეაფასოს მის ხელთ არსებული ფაქტობრივი მონაცემები და შემდეგ მიიღოს გადაწყვეტილება. განსჯის უნარი – მოსახლეობას აძლევს საშუალებას – შეაფასოს რამდენიმე შესაძლო გადაწყვეტილების, როგორც დადებითი ასევე უარყოფითი მხარეებიც, ეს ასევე გულისხმობს შესაძლებლობას დათმოს პირადად მისთვის რაც უფრო ღირებულია და გაიაზროს მოსახლეობის სხვა ჯგუფებისათვის საერთო ღირებულების მატარებელი გადაწყვეტილება. რა თქმა უნდა რაც უფრო განსხვავებულია და დიდია მოქალაქეთა ჯგუფი, მით უფრო რთულია კონსენსუსის მიღწევა. ეს კიშესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ არსებობს შესაძლებლობა – დებატების, განსჯის და კონსენსუსის მიღწევის. კვლევებმა აჩვენა, რომ გამოცდილების გაზიარება, განსხვავებული მოსაზრებების გამოხატვა და ყველა შესაძლო ალტერნატივის გათვალისწინება არის იდეალური კარგი გადაწყვეტილების მისაღებად.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია გათვალისწინებულ იქნას შემდეგი რეკომენდაციები:

- ა) **მოქალაქეთა მონაწილეობის, როგორც ღირებულების, საკანონმდებლო ინსტიტუციური გამყარება;** – საქართველოს მიერ 2004 წელს მოხდა ევროპული ქარტიის რატიფიცირება ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ. თუმცა დღემდე, აღნიშნული ქარტიის დამატებითი პროტოკოლი – მოქალაქეთა უფლებებზე მონაწილეობა მიიღონ ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელების პროცესში – რატიფიცირებული არ არის. თუ გადავხედავთ ბოლო 20 წლის განმავლობაში ქვეყანაში განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების რაოდენობას და მცდელობას ყოველ ჯერზე ახლებურად მოწესრიგდეს ადგილობრივი თვითმმართველობის სტრუქტურა, უფლებამოსილებათა მოცულობა და ჩართულობის მექანიზმები, ცხადია, რომ არათანმიმდევრული და ქაოსური პროცესი ადგილობრივი თვითმმართველობის, როგორც ინსტიტუტის მდგრადი განვითარებისთვის საკმაოდ მყიფე წინაპირობას ქმნის. შესაბამისად, საჭიროა არსებობდეს ერთგვარი გარანტია იმისა, რომ პრინციპების და ფუძემდებლური ღირე-

ბულებების დონეზე– სისტემის ნებისმიერი ცვლილების პირობებში– მოქალაქეთა მონაწილეობის საკითხი ასახული და გათვალისწინებული იქნება. ეს რა თქმა უნდა არ ზღუდავს სახელმწიფოს დაადგინოს და გამოიყენოს ხართულობის სხვადასხვა მექანიზმები, ფორმების მრავალფეროვნების მიუხედავად, საჭიროა განმტკიცდეს სახელმწიფოს ვალდებულება ა) უზრუნველყოს ისეთი რეგულაციების არსებობა, რომელიც გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მოსახლეობის ყველა ჯგუფის ხართულობის გარანტია იქნება, რათა თავიდან იქნას აცილებული ცალკეული კატეგორიის მოსახლეობის მონაწილეობისათვის დაბრკოლებების არსებობა. ბ) უზრუნველყოს ისეთი მექანიზმებისა და პროცედურების შემოღება, რომელიც უზრუნველყოფს იმ საჩივრებსა და წინადადებებზე რეაგირებას, რომელიც ეხება ადგილობრივი ხელისუფლებისა და ადგილობრივი საზოგადოებრივი სამსახურების ფუნქციონირებას; და რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია მოახდინოს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების შესაბამისი ძალაუფლებით აღჭურვა, რაც უზრუნველყოფს მონაწილეობის უფლების ამოქმედებას.

- ბ) **მოქალაქეთა ხართულობის მექანიზმები უნდა იყოს მარტივი, რეალისტური და ეფექტური;** ევროპის საბჭოს ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლებათა კონგრესის 2011 წლის რეკომენდაცია 307⁹ ში აღნიშნულია, რომ „მნიშვნელოვანია ასეთი ინსტრუმენტები (მოქალაქეთა მონაწილეობის ინსტრუმენტები) არ იქნას მხოლოდ ცარიელი ჩარჩო, არამედ აქტიურად იქნას იმპლემენტირებული: რამდენადაც კარგი არ უნდა იყოს მექანიზმი, მისი არასათანადო იმპლემენტაცია უფრო მეტად საფრთხის ქვეშ აყენებს დემოკრატიული პროცესებისადმი ნდობას, ვიდრე ახალისებს მას“. შესაბამისად, მიზანშეწონილია საკანონმდებლო რეგულაცია მოქალაქეთა ხართულობის შესახებ იყოს უფრო მეტად აღმჭურველი ხასიათის და დისკრეციული, ვიდრე იმპერატიული, ტოვებდეს მოქმედების თავისუფლებას და ახალისებდეს ადგილებზე არსებულ თუნდაც მცირედ ინიციატივას. მნიშვნელოვანია, რომ მექანიზმი

9 <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1854865&Site=COE&direct=true> ..It is important that such instruments are not just empty frameworks but are actively used: however good an instrument is, poor implementation can damage trust in the democratic process rather than encourage it.

გარდა სიმარტივისა, მოიცავდეს ეფექტურობის ელემენტს და მოსახლეობას აძლევდეს რეალურ შესაძლებლობას გემოქმედება მოახდინონ ადგილობრივი ხელისუფლების ძალაუფლებისა და ვალდებულებების გამოყენებაზე. დღესდღეობით საქართველოში მოქმედი მექანიზმი მისი საკმაოდ ფორმალური ხასიათის გათვალისწინებით და ლეგიტიმაციისათვის დადგენილი მაღალი ბღვარით, მოსახლეობაში მოლოდინებსაც ადექვატურად მაღალს აჩენს. თუ ჩვენ ყველა პროცედურის გავლის შემდეგ, მოვახერხებთ შევკრებით 100-200 ადამიანი, ჩავატაროთ შეხვედრა, შევქმნათ ოქმი და გამოვაქვეყნოთ და ამ სამუშაოს ჩატარების შემდეგ მოსახლეობის გადაწყვეტილება, რომელიც მხოლოდ სარეკომენდაციო ხასიათს ატარებს და ისევ გამგებლის დისკრეციაზე დამოკიდებული ვაითვალისწინებს თუ არა, არ იქნება გათვალისწინებული გამგებლის/შერის მიერ, რა თქმა უნდა ეს მოსახლეობაში არსებულ ნიჰილისტურ დამოკიდებულებას უფრო ვააძლიერებს და დიდი ალბათობით დემოკრატიული ღირებულებების გაუფასურებას შეუწყობს ხელს.

და ბოლოს, ნებისმიერი მექანიზმი უნდა იყოს რელევანტური გამომხატურება ქვეყანაში არსებული მდგომარეობისა, ხოლო თუ ეს რეალობა არაადაპტაციო ფიცილებელია სახელმწიფომ დამატებითი სახსრებისა და რესურსების მობილიზებით უნდა მოახდინოს მექანიზმის ამოქმედების უზრუნველყოფა. არსებული მექანიზმი წარმოადგენს ერთგვარ მცდელობას ფორმალიზება მოახდინოს დასახლების სახელით მიღებული გადაწყვეტილების, მაგრამ აღნიშნული მოსაზრება ვერ ხორციელდება რამდენიმე ობიექტური გარემოების გამო: ა) დასახლება, როგორც ასეთი არ წარმოადგენს ადმინისტრაციულ ორგანოს. საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის მე-4 მუხლის თანახმად, დასახლება არის, განსახლების პირველადი ტერიტორიული ერთეული, რომელსაც აქვს სახელწოდება, ადმინისტრაციული საზღვრები, ტერიტორია და ჰყავს რეგისტრირებული მოსახლეობა. შესაბამისად, დასახლების საერთო კრების მიერ გამოცემული აქტიც ვერ ჩაითვლება ადმინისტრაციულ აქტად და მისი სამართლებრივი შედეგები უტოლდება თუნდაც ერთი დაინტერესებული მოქალაქის მიერ წარდგენილ განცხადებას. ორივე შემთხვევაში გამგებელი ვალდებულია მარტივი ადმინისტრაციული

წარმოებით განიხილოს შემოსული წინადადება და დააკმაყოფილოს ან არ დააკმაყოფილოს ის. ბ) დასახლების საერთო კრების გადაწყვეტილების ლეგიტიმაციისათვის დადგენილი ზღვარი 20% ის სახით, არ წარმოადგენს იმის გარანტიას რომ დასახლების საერთო კრების გადაწყვეტილება მთელი დასახლების მოსაზრებას ასახავს. უფრო მეტიც, ასეთი ლეგიტიმაციის პირობებშიც კი არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ დასახლების სხვა ჯგუფ(ებ)ს, რომელიც/რომლებიც ასევე 20%-ს შეადგენენ რადიკალურად განსხვავებული მოსაზრება და მოთხოვნა გააჩნდეს. ამიტომ ასეთი ზღვარის არსებობა აზრს მოკლებულია, რამეთუ არც დასახლების სახელით მიღებული გადაწყვეტილების ლეგიტიმაციის გარანტიას წარმოადგენს და როგორც პრაქტიკამ აჩვენა მხოლოდ ბარიერია ბევრი მუნიციპალიტეტისათვის კრების ჩასატარებლად კანონით გათვალისწინებული მოთხოვნების დაცვით. აღნიშნულიდან გამომდინარე ხარვეზის აღმოფხვრის ორი გზა არსებობს: ან წავიდეთ კიდევ უფრო მეტი ფორმალიზმის მიმართულებით და ლეგიტიმაციისთვის დადგენილი ზღვარი აიწიოს 50%+1მდე (გადაწყვეტილების ლეგიტიმურობა მხოლოდ მინიმუმ ამ ოდენობით არის შესაძლებელი ან მეტი), რაც აბსოლუტურად არარელევანტური იქნება არსებული რეალობიდან გამომდინარე, ან გავამარტივოთ პროცედურა და გავხადოთ ის იმპლემენტირებადი გ) არსებული სისტემა არ ითვალისწინებს ბიუჯეტირებას ადგილობრივ დონეზე დასახლებებზე დაყრდნობით, და არ ითვალისწინებს საბიუჯეტო მხარდაჭერას აღნიშნული ინსტრუმენტის იმპლემენტაციისათვის დ) მუნიციპალიტეტი დღესდღეობით არ არის მზად იყოს აღნიშნული პროცესის წარმმართველი და ინიციატორი, არასრულყოფილი ინფორმირების და სახელმწიფოს მხრიდან არასაკმარისი მხარდაჭერის გამო რაც ასევე წარმოადგენს სირთულეს აღნიშნული მექანიზმის იმპლემენტაციისათვის.

შესაბამისად, სასურველი ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსში განხორციელდეს შემდეგი ცვლილებები:

- 1) შეიცვალოს საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის 85 მუხლის პირველი პუნქტი და შემცირდეს/გაუქმდეს დასახლების საერთო კრების უფლებამოსილებისათვის დადგენილი რეგისტრირებული ამომრჩევლების მინიმალური რაოდენობა 20% ის სახით.

- 2) თითოეულ მუნიციპალიტეტში გამოიყოს მოქალაქეთა ადგილობრივ თვითმმართველობაში მონაწილეობის უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი პირი. აღნიშნული პირის ვალდებულებები განისაზღვროს შემდეგნაირად:
- უზრუნველყოს მუნიციპალიტეტის შიდა საკანონმდებლო აქტების რევიზია და მათში მოქალაქეთა მონაწილეობის პრინციპის ასახვა, შესაბამისი აქტების პროექტების მომზადება/არსებული აქტებში ცვლილებებისა და დამატებების განხორციელება, რომლებიც განსაზღვრავს მოქალაქეთა ჩართულობის მიზნით მუნიციპალიტეტის ვალდებულებებსა და ჩართულობასთან დაკავშირებულ სხვა დებულებებს;
 - წელიწადში ერთხელ, წარუდგინოს საკრებულოს ანგარიში მუნიციპალიტეტის მიერ მოქალაქეთა მონაწილეობის კუთხით განხორციელებული აქტივობების, მიღწეული შედეგების (როგორც რაოდენობრივი ასევე ხარისხობრივი) და დაგეგმილი ღონისძიებების შესახებ; აღნიშნული ანგარიში უნდა იყოს საჯარო და ექვემდებოდეს გამოქვეყნებას; ანგარიში ასევე უნდა მოიცავდეს მოქალაქეთა ჩართულობის არსებული მექანიზმის ეფექტურობის შეფასებას და გაუმჯობესებისათვის რეკომენდაციების წარდგენას.
 - უზრუნველყოს თანამშრომლობა სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებთან, პერიოდულად შეხვდეს სხვადასხვა ორგანიზაციების წარმომადგენლებსა თუ სამოქალაქო აქტივისტებს და ფლობდეს სრულყოფილ ინფორმაციას შესაბამის მუნიციპალიტეტში მიმდინარე პროექტების შესახებ, რომლებიც მიზნად ისახავს მოქალაქეთა ჩართულობის უზრუნველყოფას. შეძლებისდაგვარად უზრუნველყოს აღნიშნული აქტივობების კოორდინირება თვითმმართველობის რესურსებისა და დონორთა სახსრების უფრო ეფექტიანად ხარჯვის მიზნით.
 - უზრუნველყოს გამგებლის წარმომადგენელთათვის ინფორმაციის მიწოდება და კონსულტაციის გაწევა მოქალაქეთა ჩართულობისა და მონაწილეობისათვის პროცესის დაგეგმარებისა თუ განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით.

- შეიმუშაოს და გამგებელს წარუდგინოს ინიციატივები და რეკომენდაციები, შესაბამის მუნიციპალიტეტში მოქალაქეთა ჩართულობის გაუმჯობესების/განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით, ჩაერთოს საბიუჯეტო პროგრამების და საპროექტო განაცხადების მომზადების პროცესში აღნიშნული მიმართულებით, მოიძიოს პოტენციური პარტნიორები და დონორები პროცესის გასაუმჯობესებლად;
- განახორციელოს სხვა აქტივობები, რომელიც არ ეწინააღმდეგება კანონს და მიზნად ისახავს შესაბამის მუნიციპალიტეტში მოქალაქეთა მონაწილეობის გაუმჯობესებას.

3) **შეიცვალოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსის 85 მუხლის მე-5 პუნქტი** და ამოღებულ იქნას რეგისტრაციის გაუქმების საფუძვლებიდან გარეშობა, როდესაც საერთო კრების ჩატარების ინიციატივის რეგისტრაციაზე უარის თქმა დასაშვებია თუ საერთო კრების დღის წესრიგში შეტანილი საკითხების განხილვა-გადაწყვეტა არ განეკუთვნება მუნიციპალიტეტის ან/და საერთო კრების უფლებამოსილებას. საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს ყველა მოქალაქეს აქვს გარანტირებული შეკრების თავისუფლება, ყოველგვარი წინასწარი ნებართვის გარეშე. ამასთანავე, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის თანახმად, იმ შემთხვევაშიც კი თუ განცხადებით მოთხოვნილი საკითხის გადაწყვეტა მიეკუთვნება სხვა ადმინისტრაციული ორგანოს უფლებამოსილებას, ადმინისტრაციული ორგანო ვალდებულია არა უგვიანეს 5 დღისა გადაუგზავნოს განცხადება და მასზე დართული საბუთები უფლებამოსილ ადმინისტრაციულ ორგანოს. ამიტომ, გაუგებარია, რატომ უნდა შევზღუდოთ დასახლების ამომრჩეველთა მიერ განსახილველი საკითხები და არ გავატაროთ ინიციატივა რეგისტრაციაში, თუ ეს საკითხი ეხება დასახლების პრობლემატიკას, მაგრამ არ შედის მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილებებში. ასეთ შემთხვევაში მოქმედებს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსით დადგენილი დებულებები და მუნიციპალიტეტმა აღნიშნული გადაწყვეტილება უნდა წარუდგინოს შესაბამის უფლებამოსილ ორგანოს. გარდა ამისა, გასათვალისწინებელია, რომ აღნიშნული რეგულაციები რეგისტრაციის თაობაზე ვერცხლდება მხოლოდ საინიციატივო ჯგუფის მიერ დასახლების საერთო კრების

ჩატარების მოთხოვნაზე და არ ვრცელდება რჩეულის მიერ დასახლების ჩატარების ინიციატივაზე, რაც კიდევ უფრო გაუგებარს ხდის შეზღუდვას.

დ) **ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური ხასიათის რეკომენდაციები:** იმისათვის, რომ მოქალაქეებს მიეცეთ სრულყოფილი შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღონ, ჩაერთონ და გამომხატონ საკუთარი აზრი, ძალზედ მნიშვნელოვანია არსებობდეს შესაბამისი ინფრასტრუქტურა და პროცესი იყოს ტექნიკურად გამართული.

- სასურველია შეხვედრების გამართვისთვის გამოყენებულ იქნას ადგილობრივი სკოლების, თვითმმართველობის, სახელოვნებო დაწესებულების შენობები, სადაც შესაძლებელია ხალხის განთავსება.
- მნიშვნელოვანია, რომ კრების ჩატარების ადგილი იყოს ადაპტირებული შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთათვის.
- შეხვედრების ფორმატი აუცილებლად უნდა იყოს ინტერაქტიული და მოსახლეობას უნდა ჰქონდეს საკუთარი მოსაზრების გამოხატვის, შეკითხვის დასმის და ამ კითხვაზე პასუხის მიღების შესაძლებლობა. ამასთანავე უნდა არსებობდეს შეხვედრის დღის წესრიგი და ყველა მონაწილეს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა წინასწარ გაეცნოს მას.
- შეხვედრების დაგეგმვისას უცილებელია დრო განისაზღვროს სწორად, არ დაემთხვეს სამუშაოებს სოფელში, ან მოსახლეობისათვის სხვა არახელსაყრელ პერიოდს, რაც თავიდანვე ზღუდავს მოსახლეობის ჩართულობის შესაძლებლობას.
- მუნიციპალიტეტის აღმასრულებელმა ორგანომ, თავის წარმომადგენლებთან ერთად უნდა შეაფასოს და მიიღოს გადაწყვეტილება მოსახლეობის ინფორმირების ფორმების თაობაზე. მხოლოდ დოკუმენტის საჯარო გამოქვეყნება საკმარისი არ არის და ინფორმირება ფორმალურ ხასიათს არ უნდა ატარებდეს. დასახლებებში გამგებლის წარმომადგენლებმა უნდა უზრუნველყონ მაქსიმალურად მოსახლეობის ინფორმირება, აუცილებელია მოხდეს

დასახლებაში მაცხოვრებელი ყველა ჯგუფის წევრთა ჩართულობის ხელშეწყობა. შეხვედრებზე მნიშვნელოვანია დასწრების ინდიკატორად განისაზღვროს არა მოსახლეობის რაოდენობა, არამედ წარმომადგენლობითი ხასიათი – რამდენად ასახავს შეხვედრა დასახლებაში მაცხოვრებელი ყველა კატეგორიის ადამიანის ინტერესებს.

- შეხვედრების ასახვა უნდა მოხდეს ოქმში, რომელიც უნდა იყოს შეძლებისდაგვარად ყოვლისმომცველი, მასზე უნდა იყოს ხელმოწერები. მონაწილეებს დაინტერესების შემთხვევაში უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა გაეცნონ დოკუმენტს გამოქვეყნებამდე.
- რადგან კანონით, კრებებში ხმის მიცემის უფლება მხოლოდ რეგისტრირებულ მოქალაქეებს გააჩნიათ, სოფელში თვითმმართველობის წარმომადგენელს უნდა ჰქონდეს სრულყოფილი სია, რეგისტრირებული ამომრჩევლების პირადი ნომრებით. მიუხედავად ამისა, კრების დასწრების და საკუთარი აზრის გამოხატვის შესაძლებლობა არ უნდა შეეზღუდოს სხვა დაინტერესებულ პირებსაც.

ე) ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამშრომელთა ცოდნისა და უნარჩვევების გაუმჯობესება მოქალაქეთა ჩართულობის კუთხით – ძალიან მნიშვნელოვანია, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლები მოქალაქეთა ჩართულობის საკითხს მიუდგნენ პროფესიონალურად. მათი მთავარი ამოცანაა 1. უზრუნველყონ მოსახლეობის მაქსიმალური ინფორმირება. 2. შექმნან მონაწილეობისათვის სათანადო პირობები. 3. უზრუნველყონ შეხვედრის დროს დაინტერესებული პირების აზრის გამოხატვა. 4. უზრუნველყონ დისკრიმინაციის არ არსებობა სხვადასხვა ჯგუფის წარმომადგენელთა მიმართ. 5. უზრუნველყონ პროცესის სისტემატიურობა; აღნიშნული პროცესი საკმაოდ შრომატევადია და დიდ ძალისხმევას, ცოდნას და გამოცდილებას მოითხოვს. სასურველია მოხდეს დასახლებაში გამგებლის წარმომადგენელთა და მუნიციპალიტეტის შესაბამის პასუხისმგებელ პირთა გადამზადება პრაქტიკული უნარჩვევების გაუმჯობესების კუთხით, ისევე როგორც თანამშრომლობის გაძლიერება სამოქალაქო სექტორთან. არასამთავრობო ორგანიზაციები საკმაოდ აქტიურად ახორციელებენ მოქალაქეთა

მობილიზაციას დასახლებებში, ეწვევიან საგანმანათლებლო საქმიანობას, ახორციელებენ საინფორმაციო კამპანიებს ამა თუ იმ პრობლემის ირგვლივ, სასურველია აღნიშნულ პროცესში გაძლიერდეს თვითმმართველობის წარმომადგენელთა ჩართულობა და პროექტები კოლპერაციის ფარგლებში განხორციელდეს, რათა მოხდეს არსებული რესურსების მიზანშეწონილი გამოყენება.

ე) თვითმმართველობათა ერთგული ასოციაციის მიერ შექმნილ მუნიციპალიტეტების შეფასების კრიტერიუმები – მოქალაქეთა ჩართულობის უზრუნველყოფის კუთხით და მოხდეს მათი სისტემატიური შეფასება ობიექტურ ინდიკატორებზე დაყრდნობით. შეფასების ერთ–ერთ წყაროდ შეიძლება გამოყენებულ იქნას შესაბამისი საჯარო მოხელის ყოველწლიური ანგარიში, რაზეც ზემოთ უკვე იყო საუბარი. სასურველია ყოველი წლის ბოლოს გამოვლინდეს 1–3 მუნიციპალიტეტამდე, რომელთაც შეძლეს დაენერგათ კარგი პრაქტიკა და მიეღწიათ სასურველი შედეგებისათვის მოქალაქეთა მონაწილეობის კუთხით. აღნიშნული ღონისძიება ერთგვარი მოტივატორი იქნება მუნიციპალიტეტებისათვის უფრო აქტიურად ჩაერთონ და განახორციელონ მოქალაქეთა ჩართულობასთან დაკავშირებული აქტივობები.

ვ) როდესაც მოქალაქეთა ჩართულობაზე ვსაუბრობთ, ჩვენ ვვულისხმობთ არა მართულ თემს, რომელიც იკრიბება მხოლოდ იმისთვის, რომ მოისმინოს მისი ლიდერის უკვე მიღებული გადაწყვეტილება და დაამოწმოს ის, არამედ ურთიერთდაკავშირებულ და მოტივირებულ საზოგადოებას, რომელსაც შეუძლია თავად მიიღოს გადაწყვეტილება და ერთმანეთთან შეთანხმებით შეადგინოს სამოქმედო გეგმა კონკრეტული პრობლემის გადასაჭრელად – შედეგის დადებითი და უარყოფითი მხარეების გაცნობიერებით.

მოქალაქეთა ჩართულობის პროცესის სრულყოფისათვის აუცილებელია მზაობა არსებობდეს ორივე მხრიდან – როგორც სახელმწიფოს ასევე თავად მოსახლეობის მხრიდანაც. როგორც ზემოთ უკვე აღვნიშნეთ, იმისათვის რომ მოსახლეობამ შეძლოს მეტ ნაკლებად სწორი გადაწყვეტილებების მიღება, აუცილებელია მათ გააჩნდეთ ამისათვის საჭირო ინფორმაცია – ობიექტური ფაქტები და ამასთანავე

შეეძლოთ ამ ინფორმაციის შეფასება და ჯგუფში კონსენსუსის მიღწევა. რა თქმა უნდა ეს მარტივი პროცესი არ არის და საჭიროებს ძალისხმევას ორივე მხრიდან. იმისათვის, რომ მოქალაქეებს უფრო მეტად განუვითარდეთ სათანადო უნარჩვევები მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის შესასრულებლად ა) აუცილებელია გაძლიერდეს სკოლებში სამოქალაქო განათლების კომპონენტი ბ) საუნივერსიტეტო სწავლების პროგრამებში დაემატოს პრაქტიკული კომპონენტი – თემში მუშაობის სახით, რომლის დროსაც სტუდენტებს ექნებათ ვალდებულება თავიანთ სამეზობლოში ან მათი სურვილით სხვა თემში მოახდინონ მოქალაქეთა მობილიზაცია ცალკეული პრობლემის ირგვლივ, მოაგროვონ ხელმოწერები და განახორციელონ სხვა შესაბამისი აქტივობები; გ) გაძლიერდეს მოქალაქეთა ჩართულობის სწავლების ინტენსიურობა ისეთ ფაკულტეტებზე, როგორცაა საჯარო მმართველობა, სამართალმცოდნეობა და სხვა მონათესავე დარგები.

“If we think them (the people) not enlightened enough to exercise their control with a wholesome discretion, the remedy is not to take it from them, but to inform their discretion by education”.

Thomas Jefferson

